

MUUTOSVARAUKSIIN

**PAASIKIVI-SEURA
HELSINKI 28.11.2011**

PÄÄMINISTERI JYRKI KATAISEN PUHEENVUORO

Hyvät naiset ja herrat,

On erittäin miellyttävää, ja oikeastaan kunnia-asia, saada esiintyä Paasikivi-seuran tilaisuudessa. Kansallissankarimme J.K. Paasikiven eilen vietetyn syntymäjuhlan läheisyydessä se on tietysti erityisen juhlavaa.

Puhun tänään mm. talouden merkityksestä kansainvälisissä suhteissa, Euroopan unionista, hieman Venäjästä, arabikeväästä ja Suomen puolustusvoimien uudistamisesta.

Arvoisat kuulijat,

Elämme kansainvälisyyden kyllästävässä ajassa. Käytännössä jokaiselle suomalaiselle kansainvälisyys on muodossa tai toisessa jokapäiväistä – oli sitten kyse tiedonvälityksestä, sosiaalisesta mediasta, opinnoista, työelämästä, viihteestä, harrastuksista tai jostain muusta. Tämä on niin itsestään selvää, ettemme sitä juuri ajattele. Muutos on kuitenkin suuri, kun mietimme aikaa vain joitain vuosikymmeniä sitten.

Myös valtioiden väliset kansainväliset suhteet ovat tuntuvasti arkipäiväistyneet. Totta kai on yhä suuri määrä ulko-, turvallisuus- ja kauppapoliittisia kysymyksiä, pieniä ja suuria, joita hoidetaan eri maiden puolustus- ja ulkoasianhallinnoissa, ja jotka eivät kaikilta osin ole julkisia. Mitään monopolia näillä ei kuitenkaan ole, vaan ulkosuhteita hoidetaan laajalla rintamalla useiden ministeriöiden toimesta. Esimerkkinä voin mainita meille niin tärkeät Venäjä-suhteet. Viime vuonna Suomen ja Venäjän välillä toteutettiin noin 20 valtiojohdon tai ministeritason vierailua, joista viimeksi mainitut jakaantuivat usealle eri sektorille. Venäjä-suhteidemme asialistalle kuuluvat liikenneyhteydet, Suomenlahden puhdistaminen, työlupakysymykset, uusiutuva energia, ydinturva, kaupan esteet, sosiaalisektorin kysymykset ja monet muut.

Tämän viikon perjantaina pidetään muuten hallituksen Venäjä-asioiden ministerityöryhmän ensimmäinen kokous. Sen tarkoituksena on erityisesti parantaa koordinaatiota, koska toimijoiden joukko on niin suuri.

Vuosituhannen alun suurin kansainvälisepoliittinen ilmiö on Kiinan muodonmuutos. Se on lähes synonyymi globalisaatiolle. Kiinan ja muiden idän talouksien nousu on mullistanut kansainvälisen kaupan, investointien ja finanssimaailman perinteiset asetelmat ja vaikuttanut konkreettisesti tuhansien yritysten ja miljoonien ihmisten elämään kaikissa maanosissa ja lukuisissa maissa. Vaikutukset eivät ole yksiselitteisesti positiivisia tai negatiivisia, mutta mittakaavaltaan kiistämättömän suuria ne ovat. Kiistämätöntä on myös

se, että Kiinan asema ja vaikutusvalta maailmassa ovat tänä päivänä aivan erilaiset kuin muutama vuosikymmen sitten.

Reaalipoliitikko voi edelliseen lisätä, että myös varustelumenot ovat kasvaneet valtavasti – Kiina käyttää arvioiden mukaan asevarusteluun eniten maailmassa Yhdysvaltojen jälkeen. Tämän on tietenkin mahdollistanut ennennäkemätön talouskasvu.

Teesini on, että kansainvälisissä suhteissa ylipäänsä, valtioiden välisissä voimasuhteissa ja valtapolitiikassa, jota toisinaan geopolitiikaksikin kutsutaan, on enenevässä määrin kysymys taloudesta, resurssienhallinnasta ja kilpailukyvyistä. Tästä kertoo myös talousperusteisten järjestelyjen ja organisaatioiden kuten G-8:n, G-20:n, BRICS-maiden ja kansainvälisen valuuttarahaston IMF:n kasvanut merkitys maailmanpolitiikassa.

Vähäisemmässä määrin on kysymys traditionaalisesta, kovasta voimasta. Näiden välillä on toki selvä yhteys, kuten Kiinanakin esimerkki osoittaa.

***

Euroopasta voi niin ikään todeta, että sen asema, imago ja vaikutusvalta maailmassa ovat eri tolalla kuin muutama vuosikymmen sitten. Juuri nyt ja tästä eteenpäin kehitys uhkaa kuitenkin kulkea väärään suuntaan, elleimme saa aikaan perusteellista asennemuutosta ja kohennusta toimiimme. Taloudesta on jälleen kysymys. Euroopan kriisitunnelmat ovat seurausta siitä, että useassa maassa taloutta ei ole kyetty hoitamaan kurinalaisesti. Löperö finanssipolitiikka, liiallinen velkaantuminen ja piittaamattomuus yhteisesti sovituista säännöistä ovat keskeisimmät syyt nykyisiin vaikeuksiin.

Taloudellinen kriisi Euroopassa on erittäin vakava. On kysyttävä, onko meillä enää mahdollisuutta hallita kriisiä järjestäytyneesti. Uskon, että meillä on vielä mahdollisuus tehdä ratkaisuja, jotka estävät Euroopan- ja maailmanlaajuisen romahduksen toteutumisen. Tässä avainasemassa ovat heikossa taloudellisessa asemassa olevien maiden omat tasapainotustoimet sekä kansainväliset yhteiset vakautustoimet. Molemmat siis tarvitaan, ilman toista toinenkaan ei toimi.

Se, että velkakurimuksessa ollaan samassa veneessä maailman ykköstalouden, Yhdysvaltojen, kanssa, ei auta yhtään. Vene vuotaa, ja apuun joudutaan huutelemaan maailman nousevia talouksia.

Olemme viime vuosina EU:ssa loitontuneet hyvistä tavoitteista, joita olemme itsellemme asettaneet. Näköjään joudumme kulkemaan vaikeamman kautta, ennen kuin tämä lopulta tajutaan. Kaiken viisauden alku on tosiasioiden tunnustaminen, saattaisi Paasikivi tähän sanoa. Onneksi viime viikot ja kuukaudet ovat lisänneet ymmärrystä merkittävästi – ei siis niin pahaa ettei jotain hyvääkin.

Euroopan unioni on ollut Suomelle selkeä ulkopoliittinen arvovalinta. Lähes päivälleen kaksi vuotta sitten (1.12.2009) voimaan tulleen Lissabonin sopimuksen jälkeen erityisesti ulkosuhteissa on odotettu nopeaa kehitystä – tärkeänä päämääränä on lisätä unionin ulkoisen toiminnan johdonmukaisuutta, tehokkuutta ja yhtenäisyyttä. Tämän takia on perustettu Euroopan ulkosuhdehallinto, jonka johdossa toimii korkea edustaja Catherine Ashton. Virkamiehet tulevat komissiosta, neuvoston sihteeristöstä ja jäsenmaista.

Ulkosuhdehallinto on avainasemassa, jotta EU:sta voisi kehittyä yhtenäinen globaali toimija muuallakin kuin kauppapolitiikan saralla. Toistaiseksi dynamiikka ei ole saanut päätä pyörälle, mutta ei Roomaakaan päivässä rakennettu. Olennaisinta on, että suunta on oikea.

Edellä kuvaamani taloudenpidon ongelmat tuskin kuitenkaan parantavat unionin yhtenäisyyttä ja vaikutusvaltaa ulkosuhteissakaan.

Euroopan unionin yhteisen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan (YTPP:n) kehittämisessä painopiste on ollut kriisinhallintaoperaatioissa. Tämä on ollut menestyksekkästä. Atalanta-operaatio Somalian rannikolla, poliisioperaatio Afganistanissa (EUPOL) sekä Acehin maakunnassa Indonesiassa rauhansopimuksen toteuttamista valvonut operaatio (AMM) ovat esimerkkejä unionin tuloksekkaasta kriisinhallintatoiminnasta sekä sotilaallisella että siviilipuolella.

Suomi on osallistunut kaikkiin edellä mainittuihin ja useisiin muihin. Voimme olla ylpeitä osaamisestamme ja pitkästä suomalaisesta perinteestä rauhanturvaamisessa ja kriisinhallinnasta eri puolilla maailmaa.

Euroopan unionin ulko- ja turvallisuuspolitiikan sekä yhteisen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan kehittäminen on tärkeä ja kannatettava tavoite. Kovin pikaista kehitystä ei jälkimmäiselle voi kuitenkaan ennustaa. Jäsenmaiden kesken on vielä eroja siinä, miten aktiivisesti ne yhteistyötä haluavat kehittää. Eteneminen pieninkin askelin on silti hyvin tervetullutta.

***

Muutama sana Venäjästä.

Venäjän valtaosin energiavaroihin perustunut voimakas talouskasvu viime vuosikymmenellä vaikutti merkittävästi Venäjän kansalliseen itsetuntoon, ulkopoliittiseen aktiiviteettiin ja asemaan. Venäjän paluu maailmanpolitiikan raskaaseen sarjaan oli näyttävä.

Törmäys yleismaailmalliseen talouskriisiin vuonna 2008 oli niin ikään raju, eikä Venäjäkään ole pudotuksen jälkeen vielä saavuttanut ennen kriisiä vallinnutta BKT-tasoa. Nyt tilanne on suhteellisen stabiili, mutta uhkakuvana on edelleen, että Venäjän talous kasvaa kyllä maltillisesti, vaan ei kehity. Sinänsä hyvin tiedostetut taloudelliset ja yhteiskunnalliset perusongelmat kuten talouden rakenteen yksipuolisuus ja raaka-aineriippuvuus, korruptio, heikko demografinen kehitys ja oikeuslaitoksen heikkous eivät ole kadonneet minnekään.

Toivon todella, että pääsemme parin viikon kuluttua onnittelemaan Venäjää WTO-jäsenyydestä. Jäsenyys ei ole ihmelääke Venäjän talouden ongelmiin, mutta uskon, että jäsenyys lisää kansainvälistä kilpailua ja aikaa myöden tehostaa Venäjän elinkeinoelämän toimintaa. Tämä tietysti edellyttää jäsenyyteen kuuluvien sääntöjen ja velvollisuuksien tarkkaa noudattamista. Sääntöperustainen järjestelmä lisää ennustettavuutta, mikä on omiaan kasvattamaan investointeja, talouden dynamiikkaa ja paljon kaivattuja innovaatioitakin.

Venäjän WTO-jäsenyys on positiivinen edistysaskel Venäjän taloudelle ja näin ollen myös Suomen talouden kasvumahdollisuuksille. Kasvava ja kehittyvä Venäjän talous on suuri mahdollisuus myös Suomelle.

***

Hyvät kuulijat,

Tästä vuodesta jää maailmanpolitiikan aikakirjoihin arabikevät. Tunisiasta eteenpäin vyöryneet tapahtumat yllättivät maailman ja todistivat, että muutos on mahdollinen myös Pohjois-Afrikassa ja Lähi-idässä.

Huomionarvoista on, että tapahtumat eri maissa kumpusivat ennen kaikkea kansan keskuudesta. Ne eivät olleet tuontitavaraa, eikä niitä juurikaan johdettu puoluetoimistoista. Tavallisten ihmisten halu muutokseen osoittautui tärkeimmäksi valtioiden kehitykseen vaikuttavaksi tekijäksi. Kansat ja niiden halu kansanvaltaan ja parempaan elämään näyttivät voimansa. Se, mikä näytti ikuiselta, mureni paikoin muutamassa viikossa.

Arabikevät kaikkine rosoineen ja vaikeuksineen antaa toivoa. Se on tervetullut muistutus politiikan kyynikoille. Muutos on mahdollista, jos halua on. Absoluuttisia totuuksia ei maailmanpolitiikassa ole. Poliittikka on yhä edelleen mahdollisuuksien taidetta.

Olisi kuitenkin naiivia ajatella, että tuleva kehitys on vääjäämättä hyvää ja tuloksellista. Kukaan ei tiedä, millaisena kehitys jatkuu ja miten pysyväksi muutos jää.

Egyptissä tilanne on sekava ja huolestuttava. Syyria on oma, toistaiseksi erittäin musta lukunsa. Väkivalta rauhanomaisia mielenosoittajia kohtaan jatkuu, ja tilanne uhkaa heiketä entisestään. Maan johto kuuntelee vain itseään. Arabiliiton arvokkailla ja voimakkailla toimilla ei ole ollut toivottua vaikutusta. Naapurimaa Turkin vetoamukset eivät ole auttaneet, eikä YK:n turvallisuusneuvosto ole kyennyt toimimaan.

Kokonaisuudessaankin Pohjois-Afrikan ja Lähi-idän tulevaisuuteen liittyy paljon haasteita ja uhkia. Miten yhteenotoilta ja kostonkierteeltä voitaisiin jatkossa välttyä? Synnyttääkö vallankumous vallan tyhjiön ja lisäävätkö ääriliikkeet kannatustaan? Miten turvataan demokratian ja ihmisoikeuksien toteutuminen?

Alueen maissa tavallisilla ihmisillä on valtavasti odotuksia paremmasta tulevaisuudesta. Niihin pitäisi kyetä vastaamaan uskottavalla aikataululla. On täysin varmaa, että talouden kehittyminen on tässäkin avainasemassa. Se ei ole ainoa tärkeä asia, mutta yksi keskeisimmistä. Se, mistä ihmisille saadaan töitä ja ruokaa, on yleisen vakauden kannalta ratkaisevan tärkeää.

Kansainvälisellä yhteisöllä voi olla – alueen maiden sitä halutessa - tärkeä rooli kehityksen tukemisessa. Rooli on kuitenkin parhaimmillaankin rajallinen. Pohjois-Afrikan ja Lähi-idän maat ja kansat määräävät itse suunnan. Euroopan unioni pyrkii naapuruuspolitiikallaan edistämään eteläisen naapurustonsa hyvinvointia ja demokratisoitumista. Keskeisenä periaatteena on tuen lisääminen niille maille, jotka toteuttavat uudistuksia hyvin. Kauppasuhteiden kehittäminen on välttämätöntä. Viime vuosien ja vuosikymmenten globalisaatiokehitys on osoittanut, että monipuolistuva osallistuminen maailmantalouteen

voi nostaa miljoonia ihmisiä köyhyydestä ja tarjota konkreettisesti parempaa tulevaisuutta. Se on rauhantyötä parhaimmillaan.

Kyseisissä maissa tarvitaan siis talouskasvua, ja sitä on jaettava aiempaa tasapuolisemmin. Myös tiedonvälityksen vapauttaminen on välttämätöntä. Kestävä kehitys edellyttää lisäksi, että kehitetään oikeuslaitosta ja julkishallintoa ja parannetaan sukupuolten välisen tasa-arvon hengessä kansalaisten osallistumismahdollisuuksia. Nämä ovat sitä demokratiakehityksen perustaa, jonka varaan kaikkien alueen maiden tulisi tulevaisuuttansa rakentaa.

Uskon, että arabikevään merkitys, kun sitä vuosien kuluttua tarkastellaan, on positiivinen. Tällä hetkellä erityisesti Tunisian kehitys antaa aihetta optimismiin. Selvää on, että maailma tarvitsee demokratisoituvaa ja yhteistyökykyistä arabimaailmaa.

***

Arvoisat kuulijat,

Puheenvuoroni lopuksi käsittelen hieman kansallisempaa, ajankohtaista teemaa, joka kuitenkin määritelmällisesti on myös varsin kansainvälinen. Puhun puolustusvoimista ja niiden uudistamisesta.

Suomalaisilla on aina ollut kunnioittava ja maanläheinen tapa suhtautua maanpuolustukseen ja puolustusvoimiin. Meillä maanpuolustusta ei ole liiemmin ideologisoitu, vaan asiaan on suhtauduttu siten kuin pitääkin. Maanpuolustus ja puolustusvoimien toiminnan kehittäminen ovat olleet ns. Isänmaan asioita, ilman kiihkoilua mihinkään suuntaan. Tätä samaa kertoo myös meillä perinteisesti korkealle noteerattu maanpuolustustahto, joka on vahvaa koko kansan keskuudessa. Tämän ilmapiirin säilymisestä meidän tulee huolehtia myös tulevaisuudessa.

Hyvää ja arvokasta pitää vaalia. Sen takia puolustusvoimia pitää uudistaa.

Puolustusvoimien uudistustarve on tunnistettu jo vuosia sitten. Yksi syy on raadollinen ja samalla niin tuttu: raha. Yleinen taloustilanne pakottaa tarkastelemaan kriittisesti kaikkia julkisia menoja ja etsimään säästökohteita. Kun valtiot aivan oikein tasapainottavat talouttaan, myös puolustus on samalla viivalla terveys- ja koulutusmenojen kanssa, kun karsintaa tehdään. Näin näyttäisi olevan lähes kaikkialla Euroopassa.

Toisekseen on niin, että uudistustarvetta on olemassa kustannuksista riippumattakin. Ikäluokkien pieneneminen tarkoittaa, että tulevina vuosina puolustusvoimissa on koulutuksellista ylikapasiteettia, jos jatketaan nykyrakenteella. Tämä ei olisi järkevää. Ei ole mielekästä ylläpitää varuskuntia, joissa ei ole varusmiehiä ja -naisia. Puolustusvoimauudistusta tulee tältä osin toteuttaa puolustuspoliittisista lähtökohdista käsin, ei aluepoliittisen ajattelun sanelemana.

Puolustusvoimauudistus ei tarkoita vain toiminnan supistamista. Se tarkoittaa toiminnan sopeuttamista ja samalla nykyistä kustannustehokkaampaa toimintaa. On välttämätöntä, että käytettävissä olevien varojen vähetessä ne priorisoidaan kaikkein tarpeellisimpaan. Toiminnan ja resurssien välillä on oltava tasapaino.

Puolustusvoimauudistus ei tarkoita puolustuksemme peruslinjausten muuttamista. Kaikissa oloissa Suomella on oltava uskottava itsenäinen puolustuskyky, joka perustuu yleiseen asevelvollisuuteen ja alueelliseen puolustukseen. Koko Suomea on kyettävä puolustamaan. Lisäksi on tarvittaessa kyettävä puolustusvoimien kahteen muuhun perustehtävään eli viranomaisavun antamiseen ja kansainväliseen kriisinhallintaan.

Tarvitsemme suorituskykyiset puolustusvoimat ja tervettä isänmaallisuutta. Suorituskyky on olennaisinta. Siksi meillä pitää riittää resursseja kalustohankintoihin siinäkin valitettavassa tilanteessa, että puolustusmateriaali kallistuu huikeaa vauhtia. Suorituskyky on olennaista oman maamme koskemattomuuden turvaamiseksi sekä joukkojemme kansainvälisen toimintakyvyn kannalta. Sotilaallinen kriisinhallinta on myös tulevaisuudessa merkittävä osa maanpuolustustamme. Se on myös tärkeä osa Suomen ulkopoliittikkaa. Kriisinhallinnalla on omien itsekkäiden maanpuolustuksellisten arvojen ohella merkittävä rooli kansainvälisen, globaalin ja humanin vastuamme kantamisessa.

On selvää, että puolustusvoimauudistuksessa joudutaan arvioimaan kaikkia puolustusvoimien keskeisimmistä menokohteista. Puolustusvoimien rakenne ja siitä koituvat palkkamenot, tavanomainen toiminta kuten kertausharjoitukset sekä materiaalihankinnat, ovat kaikki tarkasteltavana. Vain yhteen sektoriin keskittymällä ei saada aikaan riittäviä tuloksia. Tämä tarkoittaa myös varuskuntien lakkautuksia. On ymmärrettävää, että varuskuntien lakkauttamiset tuntuvat kipeiltä. Varuskunnilla on sekä taloudellisia että historiallisia merkityksiä monille alueille. Siitä huolimatta on syytä tunnustaa tosiasiat. Tuleville ikäluokille ei tarvita nykyistä määrää varuskuntia, maata ei puolusteta kasarmeista ja Suomen tulevaisuuden puolustaminen vaatii tervettä julkista taloutta, ja sen aikaansaaminen vaatii konkreettisia toimia. Pelkät puheet eivät auta.

Tavoitteena on, että puolustusvoimauudistuksen jälkeinen organisaatio ja uudistetut toimintamallit ovat käytössä vuonna 2015. Siksi poliittisille päätöksille on tarvetta jo ensi vuoden alkupuolella. Puolustusvoimien rakenneuudistustyön sekä turvallisuus- ja puolustuspoliittisen selonteon valmistelut on aloitettu äskettäin. Valmistelua seuraa parlamentaarinen kontaktiryhmä, jossa on jäseniä kaikista eduskuntapuolueista. Selonteko on tarkoitus antaa eduskunnalle ensi vuoden aikana.

Puolustusvoimauudistus on koko Suomen kannalta äärimmäisen tärkeä tehtävä. Se kuuluu ehdottomasti tämän hallituskauden prioriteetteihin. Se täytyy hoitaa vastuullisesti ja huolella. Se on meille kunnia-asia.

Kiitos.